

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
OKTATÁS ÉS TÁRSADALOM NEVELÉSTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

DOBOKAI RÓBERT LÁSZLÓNÉ SIMON DÓRA

**A GYERMEKVÉDELMI SZAKELLÁTÁSBAN ÉLŐ
ÁLTALÁNOS ISKOLAI TANULÓK ISKOLAI ESÉLYEI
BÁCS-KISKUN MEGYÉBEN
2014-2018 KÖZÖTT**

DOKTORI (PHD) ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

TÉMAVEZETŐ:
DR. HABIL. HÍVES-VARGA ARANKA
EGYETEMI DOCENS

**PÉCS
2019**

TARTALOM

I. Bevezetés	3
II. A disszertáció témakörei	4
III. Kutatásom hipotézisei, stratégiái, módszerei, eszközei, mintavétele	6
IV. Kutatási eredmények összegzése	9
V. Hipotéziseim vizsgálata	13
VI. Reflexió a kutatásom eredményeimre	14
VII. A disszertációban felhasznált szakirodalom	15
VIII. A témában tartott konferencia előadásaim, publikációim	26

I. Bevezetés

„Szorosan összefügg egy nép reménysége és a nemzedékek közötti harmónia. A gyermekek öröme megdobogtatja a szülők szívét, és megnyitja a jövőt. A gyermekek jelentik a család és a társadalom örömét. ... A gyermek adomány, a gyermek ajándék!” (Ferenc pápa)¹

A gyermekvédelem és iskolázottság témakörben írtam disszertációm. A két stratégiai terület – gyermekvédelem és iskola – szubjektív összekapcsolását magyarázza, hogy gyakorló pedagógus és működő nevelőszülő vagyok, s e téma objektív hangsúlyát indokolja az, hogy Varga szerint ebben a témában kevés a feltárt, feldolgozott kutatási terület, valamint a **gyermekvédelem alatt álló tanulók iskolai eredményessége kívánni valót hagy maga után**. Az oktatási és a szociális szektor sem működik hatékonyan együtt. (Varga, 2012a)

Úgy vélem, mind az iskolában, mind a gyermekotthonban, nevelő családban folyó munka hatékonyságát növelhetik a kutatási eredmények. Kutatásom az **általános iskolás, gyermekvédelmi szakellátásban élő tanulókat** célozta. Úgy gondolom, az általános iskola fontos tényező, hiszen a közoktatásnak e szintje erősen meghatározza a továbbtanulási esélyeket.

Vizsgálom azokat a **problémákat, amelyekkel a pedagógus kollégák küzdenek Bács-Kiskun megyében a gyermekvédelmi szakellátásban élő tanulókkal folytatott pedagógiai munka során**. A problémák összegyűjtése, rendszerezése után a megoldások felkutatását is célul tűztem ki.

Disszertációm kutatását megelőzte egy mikro kutatás, melyet hasonló, de jóval szűkebb területen belül végeztem, négy település általános iskolájában.

Az általam vizsgált szakirodalom és mikro kutatásom kapcsolódási pontjai megmutatták, hogy a gyermekvédelmi szakellátásban részesülő tanulók szociokulturális jellemzői a pedagógiai munka során nehézségeket generálnak.

A kutatásom alapján írt tanulmányom, valamint az e témában készült konferencia előadásom a **gyermekvédelmi szakellátásba vett tanulók iskolai esélyeivel** foglalkozik. A mikro kutatás kérdőíves felmérésének eredménye a pedagógusok részéről alátámasztotta azt, hogy a kollégák – főleg magatartásbeli, tanulási motivációs, értékorientációs – problémákkal küzdenek a gyermekvédelmi szakellátásban élő tanulókkal folytatott nevelő-oktató munka során, valamint nem alkalmaznak korszerű pedagógiai eszközöket, módszereket, nem vesznek részt célirányos továbbképzéseken, nem olvasnak szakirodalmat a tanulói esélyek növeléséhez. A megkérdezett tanárok, tanítók 91 %-a nem folytatott a pedagógusképzés alatt

¹ Ferenc pápa katekézise családoknak. Magyar Katolikus Családegyesület. <https://katsal.hu/s-ferenc-papa-szereti-a-csaladokat/126-a-gyermek-ajandek-a-csalad-a-tarsadalom-szamara>

célirányos tanulmányokat, és nem is kapnak szakmai segítséget munkájuk folyamán, pedig igényelnék azt.

A „minden gyermek egyformán fontos” pedagógiai elv alapján indokolt, hogy minden olyan lehetőséget felkutassunk, megragadjunk, amely iskolai esélyteremtésük, valamint iskolai eredményességük javítását szolgálja.

A mikrokutatás meggyőzött arról, hogy szélesebb körben, mélyebben is célszerű elvégezni e témában a kutatást.

Ezért célul tűztem ki hogy, Bács-Kiskun megyében megvizsgáljam a gyermekvédelemi szakellátásban élő tanulókkal folytatott általános iskolai oktató-nevelő tevékenységet végző pedagógusok iskolai nehézségeit, konkrét problémáit. Fontosnak ítélt meg, hogy összegyűjtssem azokat a szerteágazó lehetőségeket, amelyek sikeresebb iskolai előmenetelhez juttatják e tanulókat.

Kutatási tevékenységemmel szeretnék hozzájárulni a nevelés-oktatás eredményesebbé tételéhez.

II. A disszertáció témakörei

Mivel a gyermekvédelem dolgozatom meghatározó és központi területe, ezért az ezzel kapcsolatos fogalmak pontos meghatározása nélkülözhetetlen számomra. A **gyermekvédelem rövid történetét** is bemutattam dolgozatomban, különös tekintettel a magyar vonatkozásra. A történet után a hazai gyakorlat, maga a **rendszer struktúrája** kerül feldolgozásra.

Külön megvizsgáltam **Bács-Kiskun megye gyermekvédelmi gyakorlatát** is, hiszen kutatásom e megyére irányult. A gyermekvédelmi szakellátás alatt állók élhetnek gyermekotthonban és nevelőszülőknél is. Adatokat gyűjtöttem arról, hogy hány gyermekotthon található e megyében, milyen körülmények között élnek a lakók.

A gyermekvédelemben élő tanulók nagy része a vérszerinti családban hátrányos helyzetű státuszú, nagy többségük gyakran kerül konfliktusba, társadalmi szocializációjuk általában nem megfelelő mértékű és minőségű. Ezért a **szocializációs színterekkel** is foglalkoztam, hiszen ez az, ami elsősorban meghatározza az iskolához, a tanuláshoz, a munkához való hozzáállást, valamint a társadalmi felemelkedést, a mobilitást. A **deprivált társadalmi osztály szocializációs ártalmainak pszichológiai következményeibe** is betekintettem. Napjaink új kutatási területe a **reziliencia** és az **érzelmi intelligencia**, disszertációmban ezzel is foglalkoztam.

A negyedik fejezet az **esély és az esélyteremtés** kérdéskörével foglalkozik, illetve az iskola, a **professzionális pedagógus** esélyteremtő képességét vizsgálja mélyebben. Mi áll a legsikeresebb iskolai rendszerek teljesítményének háttérében, és ezekből melyek lehetnek a gyermekvédelmi gondoskodás alá vont tanulók iskolai esélyteremtésének, tanulássegítésének lehetséges megoldásai? Ezekre a kérdésekre is kerestem a választ, mivel e tanulók tanulássegítése központi kérdése disszertációmnak.

A szakirodalmi feltárás utolsó fejezetében kitértem a **gyermekvédelmi és az oktatási szektor kapcsolatára**, mivel a szoros szektorközi együttműködés a mindennapokban szintén a siker egyik kulcsa lehet.

Vizsgáltam a **hazai tanítóképző főiskolák és tanárképző intézmények tantervét**, s a bennük szereplő **gyermekvédelmi kurzusok** után kutattam, melyek megalapozhatják a pedagógusok hozzáállását, szakértelmét e tanulókhöz. A megfelelő szakmai tudás, a pozitív attitűd elengedhetetlen feltétele a gyermekvédelmi szakellátásban élő tanulók iskolai sikerességnek.

Dolgozatom empirikus részében röviden bemutatam a Bács-Kiskun megyében jelenleg gyermekvédelmi tevékenységet folytató Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató közel húsz éves történetét, nevelőszülői hálózatát, gyermekotthonait, vezetési struktúráját.

Részletesen kitérek a **kutatási kérdéseimre**, melyek a pedagógusok problémáira, szakmai felkészültségére, kapcsolataira, stratégiájára, módszereire, jó gyakorlataira koncentrálnak. Kérdéseim érintik a gyermekvédelmi szakemberek véleményét is az együttműködésre, iskolával kapcsolatos nehézségekre, valamint az elégedettségre vonatkozóan.

Célként tűztem ki, hogy Bács-Kiskun megyében a gyermekvédelmi szakellátásban élő tanulók és pedagógusok iskolai problémáit feltérképezsem, megtaláljam és összegyűjtssem azokat a lehetőségeket, amelyek sikeresebb iskolai előmenetelhez juttatják e tanulókat.

A **kutatás részletes céljainak, kérdéseinek, hipotéziseinek, stratégiájának kifejtése** is itt valósul meg. Itt mutatom be továbbá a **vizsgálat módszereit, eszközeit, mintavételi eljárását**. A kutatás eredményeinek bemutatása is ezen fejezet része.

A záró fejezetben került sor az **eredmények összegzésére**, a **hipotézisek vizsgálatára**, esetleges elvetésére, igazolására. A **következtetéseket**, valamint a **lehetséges megoldási javaslatokat** is ebben a fejezetben fogalmaztam meg.

A **mellékletek**, valamint a **szakirodalmi jegyzék** zárja dolgozatomat.

III. Kutatásom hipotézisei, stratégiái, módszerei, eszközei, mintavétele

Kutatásom hipotézisei:

1. Bács-Kiskun megyében a gyermekvédelemben felnövekvő tanulók iskolai esélyteremtésében és **iskolai eredményességében tematizálható problémák** vannak.

A **pedagógusok nem kellően felkészültek** a gyermekvédelemben élő tanulókkal való egyéni bánásmódra, valamint e tanulók iskolai eredményességének növelésére.

2. A **pedagógusok nem vesznek részt olyan továbbképzésen, mely speciálisan fókuszál a gyermekvédelemben felnövekvő tanulók érdekében sikeresen alkalmazható tanítási módszerekre.**

3. Bács-Kiskun megyében nincs rendszerszintű együttműködés az oktatási és a szociális szektorok között. Az **iskola és a gyermekvédelmi rendszer dolgozóinak kapcsolata nem megfelelő.** Nincs személyes, naprakész kapcsolat, párbeszéd, segítségnyújtás a gyermekvédelemben dolgozó szakemberek és a pedagógusok között. Probléma esetén az **iskolák nem rendelkeznek külön cselekvési tervvel** ezek kezelésére.

4. Az általános **pedagógusképzés során a kötelező kurzusok tananyaga nem tér ki külön a gyermekvédelemben élő tanulókkal kapcsolatos ismeretanyagra.**

5. Megtalálhatók olyan **kidolgozott módszerek, projektek** az iskolai gyakorlatokban, amelyeket speciálisan a gyermekvédelemben felnövekvő tanulók fejlesztésére, esélyteremtésére, tanulássegítésére alkalmaznak.

Kutatási stratégiák, módszerek, eszközök:

Vizsgálatom jellege **akciókutatás**, melynek „alapvető célja, egy speciális, konkrét probléma közvetlen megoldása egy adott közegben. Az elmélet fejlesztése vagy általánosítható alkalmazások kidolgozása nem cél. Ennek ellenére eredményei hasznosak lehetnek a gyakorlatban másutt is. Általában jellemző, hogy gyakorló pedagógus és kutató együttműködésében valósul meg, a változók széles körére, esetleg egy iskola egész tevékenységrendszerére kiterjed. A kutatásra alapozott iskolakísérletek többsége ide sorolható. (Hittleman, K. R.–Simon, A. J. 1992, 171–176; Zsolna I. 1988, 113–126. hiv. Falus, 2005:16) Hipotéziseimben felvázolt gyakorlati problémák komplexitásához, megoldásának fontosságához nem fér kétség.

Kutatásom stratégiája **mind az induktív, mind a deduktív stratégia** jellemzőit magán viseli. A kutatási probléma pontos körülhatárolása után deduktív stratégia alapján történt a vonatkozó hazai és nemzetközi szakirodalom, valamint a – saját dolgozatomból –

szekunder kutatási adatok feltárása, megismerése. A fentiek kritikai elemzése alapján jutottam el a releváns elvek, elméletek, tapasztalatok, tudományos eredmények megismeréséhez, értelmezéséhez, felhasználásához. Az itt feltárt általánosságokból, eredményekből indultam ki, majd alkalmaztam ezeket saját kutatásom során. (Falus, 2005)

Vizsgálódásom induktív voltát bizonyítja, hogy a pedagógiai valóságból indultam ki, tapasztalati kutatást végeztem, különböző módszerekkel adatokat gyűjtöttem, azokat elemeztem, általánosítottam. Az induktív stratégián belül leíró stratégiát alkalmaztam, mivel „a pedagógiai valóság egy területén meglévő helyzetet” (Falus, 2005:11) írtam le, illetve elemeztem.

Hipotézisem konstruálása után megtörtént a vizsgálandó területek, egységek kiválasztása – vagyis a **konceptualizálás** –, majd az **operacionalizálás** során a feltáró módszerek közül a **dokumentumelemzés, szóbeli kikérdezés és írásbeli kikérdezés** módszerét választottam.

Ezen módszerek kiválasztását a vizsgálandó területek, egységek jellege indokolta. Vizsgált területeim az iskola és a gyermekvédelem, vizsgált egységeim e két szektor dolgozóinak kapcsolata, problémái, valamint a pedagógusok jellemzői, tevékenységei. A fentiek vizsgálatára azért tartottam e módszereket a legjobbnak, mert

- a dokumentumelemzés során szakirodalmat, azokban publikált eredményeket, statisztikai adatokat vizsgáltam, melyek az előzetes tudás bővítéséhez nélkülözhetetlenek,
- a kikérdezés módszere segítette az információgyűjtést, a vélemények, attitűdök, motívumok, tendenciák, problémák, megoldások megismerését.

Az előzetes kutatások elemzése, eredményei alapján szerkesztettem a szóbeli és írásbeli kikérdezés eszközeit, hogy növeljem a megbízhatóságot. (Falus, 2005) A kikérdezést a kutatás fő fázisában alkalmaztam, és mindkét fajtáját – csoportos, egyéni – felhasználtam.

Szóbeli kikérdezésem sajátossága szerint **strukturált interjúkat** és **fókuszcsoportos beszélgetéseket** jelentett, melyeket a gyermekvédelmi szektor szakembereivel készítettem.

Írásbeli kikérdezésnél a kikérdezés fajtái közül az egyéni fajtát, az eszközöként pedig az **online kérdőíves felmérést** választottam. Ezt az eszközt a **pedagógusok körében** anonim módon alkalmaztam, hogy lehetőségük legyen pedagógiai attitűdjükről, problémáikról őszintén nyilatkozni.

Pedagógus kérdőívem nyílt, zárt és félig zárt, fő és kiegészítő kérdéseket tartalmazott. A zárt kérdések alkalmasak arra, hogy szűkítsem, a megfelelő irányba terelem a gondolatokat, a nyílt kérdések esetében viszont lehetőség van az egyéni vélemények, gondolatok kifejtésére is, valamint a befolyásolást is elkerülhettem. Zárt kérdéseim között eldöntendőek, feleletválasztósak szerepeltek, félig zárt kérdéseim során pedig az „egyéb:” kategória segítette

a kitöltőket a válaszadásban. Voltak numerikus skálákat felvonultató kérdéseim is. Éltem a feltételes kérdések adta lehetőségekkel, melyek kitöltése az előző válaszoktól függött. (Lengyel, 2013)

Kérdésfeltevés – formáját tekintve – explicit és implicit módon is történt.

Disszertációm kérdőívét megelőzte előkutatásom hasonló, bár szűkebb területen végzett papír alapú kérdőívének kipróbálása, javítása, bővítése.

Kutatásom folyamán adatgyűjtési eszközként felhasználtam az interjút is. **Interjúkat a gyermekvédelmi szektor szakdolgozóival** készítettem, valamint mind a fő, mind a kiegészítő kérdések során alapvetően nyílt kérdéseket használtam. A félig strukturált, lágy interjúk során előre meghatározott kérdéseket tettem fel, de lehetőséget adtam a kötetlen beszélgetésre is.

Fókuszcsoportos beszélgetést nevelőszülőkkel tartottam. E módszer homogén csoportok egyidejű kikérdezésére ad alkalmat, az alanyok egymást bátorították az őszinte válaszok generálásában.

Pedagógus kérdőívem a Google rendszer on-line kérdőívet előállító szoftvere segítségével készült. **A feldolgozás így számítógépes elemzéssel készült**, mely segített összegezni, csoportosítani az adatokat. Az interjúk, fókuszcsoportos beszélgetések feldolgozása során alkalmaztam a **tartomelemzés** módszerét, melynek segítségével a kvalitatív információkat kvantifikálhatóvá alakítottam, és következtetéseket vontam le.

Kutatásom mintavétele:

Kutatásom populációja – alapsokasága – azon **Bács-Kiskun megyében oktató-nevelő tevékenységet végző általános iskola pedagógusok, akik gyermekvédelmi szakellátásba vett tanulókat tanítanak**. A mintába a populáció azon részét szerettem volna bevonni, akik tanítványai között legalább 10 %-ban gyermekvédelmi szakellátott általános iskolás tanulók is előfordulnak. Mintavételem így a csoportosított véletlen mintavételi eljárást követte volna, hiszen kiválasztottam egy megyét, ezen belül pedig véletlen módszerrel az egyént. (Falus, 2005) Mivel hosszas kutatás, többszörös kérés majd azt követő ígéret után – mind az oktatási mind a gyermekvédelmi szektor felé és részéről – sem rendelkezttem olyan információval, statisztikai adattal, mely számszerűsítene ezen pedagógus létszámokat, ezért Bács-Kiskun megyében minden tankerületi vezetőnek elküldtem kutatásom on-line pedagógus kérdőívét és kértem, juttassák el a kollégáknak. **226 válasz** érkezett.

Kérdőíves kutatásom záró kérdései tértek ki a választ adó pedagógusok életkorára, nemére és munkahelyének intézménytípusára.

Kérdőívem kérdéseit **8 témakör**be soroltam, melyek 28 fő kérdést tartalmaznak 98 részletes kérdéssel. A fő kérdéskörök az alábbiak:

1. A pedagógusok tapasztalatai, problémái, szemléletmódja a gyermekvédelmi szakellátásban élő általános iskolás tanulókkal kapcsolatban.
2. Az intézményi gyermekvédelmi felelősök munkája, illetve a gyermekvédelmi szektor dolgozóival való kapcsolattartás megléte.
3. A pedagógus kollégák végzettsége a gyermekvédelem területén.
4. A tanárok, tanítók és a gyermekvédelmi szakemberek kapcsolattartásának minősége, mennyisége.
5. A pedagógusok segítségnyújtási módszerei a gyermekvédelmi szakellátásban élő tanulók iskolai teljesítményének javítása érdekében.
6. A gyermekvédelmi szakellátásba vett tanulókat segítő tényezők jó tanulmányi eredmény elérése esetén.
7. A gyermekvédelmi szakellátásba vett tanulókat gátló tényezők gyenge tanulmányi eredmény elérése esetén.
8. A pedagógusok munkájának önértékelése az e tanulókkal folytatott oktató-nevelő munkával kapcsolatosan.

A fenti témakörök után vizsgáltam néhány olyan területet, melyet nem soroltam be egyik kérdéskörbe sem. Ezek a tanulók továbbtanulásával kapcsolatosak, valamint a tanárok, tanítók sikereire, kudarcaira összpontosítottak az oktató-nevelő munka során.

IV. Kutatási eredmények összegzése

Kutatásom egyik oldalról azt vizsgálta, hogy az e megyében gyermekvédelmi szakellátásban élő általános iskolás tanulókat tanító pedagógusok

- milyen problémával küzdenek e vonatkozásban,
- mennyire befogadó szemlélettel rendelkeznek,
- milyen egyéni stratégiákat alkalmaznak a problémamegoldás során,
- milyen speciális képzettséggel rendelkeznek,
- intézményük hogyan deklarálja e tanulók magas színvonalú oktatásának, nevelésének, a velük való egyéni bánásmódnak fontosságát,
- milyen kapcsolatot ápolnak a gyermekvédelmi szektor dolgozóival,
- hogyan segítik e tanulók iskolai teljesítményének javítását,
- véleményük szerint mi segíti, mi gátolja e tanulók iskolai eredményességét,
- hogyan értékelik önmaguk tevékenységét e területen,
- hogyan értékelik önmagukat a professzionális pedagógus jellemzői aspektusából,
- volt tanítványaik jellemzően hol tanulnak tovább?

A fent vázolt kérdésekre adott válaszok felkutatása érdekében különböző kutatási stratégiákat, módszereket, eszközöket alkalmaztam. A szakirodalom feldolgozása során válaszokat is kaptam, melyeket igazolni szándékoztam a kutatás folyamán, valamint további kutatói kérdéseket is felvetett részemről.

A szakirodalom feldolgozása, az on-line pedagógus kérdőív, a gyermekvédelmi szakemberekkel történt interjúk, fókuszcsoporthozos beszélgetések és a tanítóképző főiskolák, tanárképző egyetemek tantervei esetében a kapott kutatási adatok, eredmények összesítése segített a fenti kérdések megválaszolásában.

A gyermekvédelmi szakellátásban élő általános iskolai tanulókat tanító, kutatásba bekapcsolódó **pedagógusok nagy része nehézségekkel küzd** e tanulók oktatása, nevelése során. Leggyakoribbak a magatartási és tanulási motivációs problémák. A választ adó pedagógusok 81,9 %-a **befogadó szemléletű**, a szegregáció semmilyen formáját nem támogatja, bár egyes vélemények szerint nem elhanyagolható az a tény, hogy több figyelmet kapnának e tanulók szegregált oktatás során.

Külön **gyermekvédelmi felelős** a kollégák intézményében 55,3 %-ban van, legtöbben heti 1-2 órában, illetve **alkalomszerűen** látják el tevékenységüket. A tanárok, tanítók az intézményi dokumentumaik gyermekvédelemmel kapcsolatos vonatkozó részeit inkább ismerik, azokat megfelelőnek tartják.

Az iskoláknak **speciális cselekvési terve** a gyermekvédelmi szakellátásban élő tanulók iskolai eredményességének javítása céljából általában **nincs**, ahol van, ott sem deklaráltan e célcsoportra vonatkozik.

A kollégák nagyobb része több mint húsz éve végzett első diplomája szerint, és a legtöbben azóta újabb diplomát szereztek. **Sem az első képzés során, sem az új diploma adta képzés nem terjedt ki a gyermekvédelmi ismeretek oktatására** a választ adó kollégák nagy része esetében. Ezt a képzést azonban fontosnak tartanák.

Szakmai segítséget a gyermekvédelmi szektor szakembereitől csak a pedagógusok fele kap, de igényelné. **Célirányos továbbképzésen 67,7 % nem vett részt**, pedig fontosnak tartaná. A kollégák másik része sem speciálisan gyermekvédelmi képzésen vett részt, bár a tudásanyag hasznosítható e tanulókkal folytatott oktató-nevelő tevékenység során. 66,5 % arról számolt be, hogy folyamatos, rendszeres kapcsolata van gyermekvédelmi szakemberekkel – általában ez nevelőszülőket jelen –, és e kapcsolatot mindkét részből kezdeményezik, de inkább a pedagógusok. A kapcsolattartás módja általában szóbeli megkeresés, de általános az írásbeli is. Gyakoriságát tekintve eseti, néhány hetente és

havonkénti. A **kapcsolat minőségét** ötös skálán a választ adó pedagógusok nagy része **négyesre, hármasra** értékelte.

Az általános iskolai nevelők a nevelt gyermekek iskolai teljesítményének javulását leginkább **befogadó szemlélettel, a tanulók alapos megismerésére törekvéssel, valamint pozitív tanár-diák kapcsolat kialakításával segítik.** Az új tanítási módszerek megismerésére, célirányos továbbképzéseken való részvételre és a szakirodalom rendszeres tanulmányozására fordítanak a legkevesebb energiát.

A megkérdezett tanárok, tanítók 53,1 %-a gyermekvédelmi szakellátott **tanítványaik reziliencia – megbirkózó – képességét ötös skálán hármas erősségűre értékeli.** E tanulókat véleményük szerint a jó tanulmányi eredmény eléréséhez leginkább a nevelőcsalád, gyermekotthon, tanulási motiváció, akarat, kitartás, tűrőképesség segíti hozzá. Gátolja a jó tanulmányi eredmény elérését esetükben az alacsony szülői iskolázottság, a tanulási, magatartási problémák, valamint a problémás tanár-diák viszony.

Önmagukat a választ adó pedagógusok a professzionális pedagógus jellemzők közül az **esélyteremtésre törekvéssel, magas érzelmi intelligenciával, nagyfokú szakmai együttműködéssel jellemezték.** Kevésbé érzik önmagukra érvényesnek az önképzésre törekvést és az inkluzív szemlélet gyakorlatát.

Volt tanítványaik jellemzően szakiskolában (2016/17-es tanévtől szakközépiskola) **tanulnak tovább.** Az egész napos iskola hasznosságát a megkérdezett kollégák 55,8 %-a véli hasznosnak a gyermekvédelmi szakellátott tanulók esetében.

Úgy vélik, hogy a vérszerinti családban élő hátrányos helyzetű tanulókkal is hasonló problémákkal küzdenek azok iskolai pályafutása során, mint az onnan kiemelt tanulókkal, bár más az élethelyzetük.

Az esetleges **siker kulcsaként a pozitív tanár-diák kapcsolatot, a bizalom, türelem, szeretet létét és a nevelő család pozitív hozzáállását jelölték meg.** A kudarc okaként **szintén a nevelő család hozzáállását, a magatartási problémát, az érzelmi biztonság hiányát és a negatív mintakövetést nevezték meg.**

A választ adó tanárok, tanítók 75,2 %-a 41-60 év közötti életkorú, 87,6 %-a nő. Legnagyobb részük városi és falusi kisiskolában tanít.

Vizsgálati témámra más oldalról a gyermekvédelmi szakemberekkel készült **interjúk** derítettek fényt. Közöttük volt **gyermekotthon vezető, nevelőszülői tanácsadó, gyám és nevelőszülő.** Fontos megállapításuk, hogy a gyermekvédelemben élő tanulókkal iskolai oktatási-nevelési keretek között kapcsolatban lévő pedagógusok szemlélete nem változik az új oktatási trendeknek megfelelően, hiányoznak a közös fórumok, továbbképzések,

esetmegbeszélések. Inkább **csak információáramlást jelent a közös kapcsolat**, nem érdemi megoldásokat.

Rávilágítottak arra a tényre is, hogy e tanulókkal való egyéni bánásmód nagyon fontos, hiszen szinte kivétel nélkül sérültek érzelmileg. Véleményük szerint a pedagógusok személyiségétől, felkészültségétől függ, hogy a gyermekvédelmi szakellátott tanulókkal hogyan tudnak együtt dolgozni. **Jónak tartanának szektorközi fórumokat, szakmai megbeszéléseket, közös rendezésű konferenciákat**, amelyeken olyan ismereteket szerezhethének a pedagógusok, melyek hasznosak lennének a gyermekvédelmi szakellátásban élő tanulókkal folytatott oktató-nevelő munka során.

A megkérdezett nevelőszülők csoportja kor és iskolai végzettség, lakóhely, valamint nevelőszülői tevékenység területén szerzett szakmai tapasztalat alapján heterogén. Véleményük **szerint jó a kapcsolat az iskola és a nevelőcsalád között**, az egyes intézmények tájékoztatási szokásait megfelelőnek tartják. Gyermekük tanulmányi eredményével is elégedettek, úgy vélik, **minden segítséget megkapnak** gyengébb eredmény esetén. A gyermekeiket tanító tanítók és tanárok segítőkészségét, toleranciáját megfelelő szintűnek ítélik meg. Elmondásuk szerint a magatartási problémákat azonban nem minden pedagógus kezeli jól. Előfordul néha hátrányos megkülönböztetés is.

V. Hipotéziseim vizsgálata

1. Bács-Kiskun megyében a gyermekvédelemben felnövekvő tanulók iskolai esélyteremtésében és iskolai eredményességében tematizálható problémák vannak.

A pedagógusok nem felkészültek a gyermekvédelemben élő tanulókkal való egyéni bánásmódra, valamint e tanulók iskolai eredményességének növelésére.

A választ adó pedagógusok közel 80 %-a szerint nehézséget jelent e tanulók oktatása-nevelése. E nehézségek elsősorban magatartási, tanulmányi, értékorientációs, illetve motivációs problémaként definiálható. A kollégák 87 %-a sem a pedagógusképzés, sem a továbbképzések során nem kaptak célirányos képzés e nehézségek megoldására. **Az első számú hipotézisem tehát igazolódott.**

2. A pedagógusok nem vesznek részt olyan továbbképzésen, mely speciálisan fókuszál a gyermekvédelemben felnövő tanulók érdekében sikeresen alkalmazható tanítási módszerekre. A megkérdezett kollégák arról számoltak be, hogy bár több továbbképzésen, másoddiplomás képzésen részt vettek, valamint egyes kurzusok átfedéseket is mutattak a gyermekvédelmi szakellátásban élő tanítványokra vonatkozó tudásanyaggal, mégsem speciálisan e tanulókra

vonatkoztak. Az Oktatási Hivatal gyermek- és ifjúságvédelmi szakvizsgára felkészítő képzést ugyan kínál, de itt a képzési idő években mérhető és nagyobb anyagi vonzata is van. **A második hipotézisem is igazolódott.**

3. Bács-Kiskun megyében nincs rendszerszintű együttműködés az oktatási és a szociális szektorok között. Az iskola és a gyermekvédelmi rendszer dolgozóinak kapcsolata nem megfelelő. Nincs személyes, naprakész kapcsolat, párbeszéd, segítségnyújtás a gyermekvédelemben dolgozó szakemberek és a pedagógusok között. Probléma esetén az iskolák nem rendelkeznek külön cselekvési tervvel ezek kezelésére.

Hipotézisem harmadik, összetett állítása a rendszerszintű együttműködés napi kapcsolatára vonatkozott. A megkérdezett pedagógusok és nevelőszülők szerint inkább van kapcsolat és ez pozitív minőségű. A gyermekotthon vezetője és a nevelőszülői tanácsadó szerint azonban pedagógusfüggő, hogy hogyan kezelik a problémákat. Inkább nem értékelték jónak a tanárok, tanítók helyzetét. A megkérdezett nevelők szerint iskolájuk speciálisan a gyermekvédelmi szakellátott tanulóira vonatkozó cselekvési tervvel nem rendelkeznek, bár problémát okoz az oktatásuk-nevelésük. Nincs megfelelő mennyiségű és minőségű fórum, ahol a szakmai segítségnyújtás, a speciális ismeretek, információk átadása megtörténhet. **Ezen hipotézisem első pontja részben, a második és harmadik igazolódott.**

4. Az általános pedagógusképzés során a kötelező kurzusok tananyaga nem tér ki külön a gyermekvédelemben élő tanulókkal kapcsolatos ismeretanyagra.

Hipotézisem negyedik pontja a pedagógusképző intézmények tanítóképző és tanárképző karára vonatkozóan igazolódott. Inkább csak választható tananyag a gyermekvédelem, így a hallgató érdeklődési köre dönt. **Hipotézisem ezen pontja igazolódott.**

5. Megtalálhatók olyan kidolgozott módszerek, projektek az iskolai gyakorlatokban, amelyeket speciálisan a gyermekvédelemben felnövő tanulók fejlesztésére, esélyteremtésére, tanulássegítésére alkalmaznak.

Hipotézisem ötödik pontja részben igazolódott. A megkérdezett tanárok, tanítók önmagukat inkluzív szemléletűnek vallják, ezt támasztja alá a választ adó nevelőszülők véleménye is, azonban a tanácsadó, gyermekotthon vezető és egy nevelőszülő szerint ez inkább csak elméleti, gyakorlatban ezt csak részben tapasztalják. Az esélyteremtésre, tanulássegítésre csak egyéni megoldásokat látok, ezekre a kollégáknak nincs egységes, deklarált válasza.

VI. Reflexió a kutatásom eredményeimre

Kutatásom információi, eredményei olyan javaslatok megfogalmazására ösztönöztek, melyek felhasználása javíthatja a gyermekvédelmi szakellátásban élő általános iskolás tanulók érdekében folytatott az oktató nevelő munka minőségét, és ennek következményeként e tanulók iskolai esélyteremtését, esélyeinek növelését. Javaslataimat az alábbiakban foglaltam össze:

- **A gyermek- és ifjúságvédelmi ismeretek beemelése pedagógusképző intézmények kötelező kurzusanyagába.**
- A már végzett pedagógusok **teljes tantestületre kiterjedő, a gyermekvédelmi szakellátásban élő tanulók problémáira érzékenyítő továbbképzésének kötelező jellegű bevezetése.**
- Az **inkluzív szemlélet erősítése, új tanítási módszerek elsajátítása, az iskolai falain túli tanulásszervezés** adta lehetőségek hatékonyabb kihasználása.
- **Önképzés, szakirodalom tanulmányozása, tapasztalatcsere, szakmai fórumok,** szervezése e témában, jó gyakorlatok összegyűjtése, közreadása a pedagógusok körében.
- A gyermekvédelmi szakellátásban élő tanulók érdekében készített **iskolai cselekvési terv szisztematikus végrehajtása** célok, felelősök, határidők, eredmények megnevezésével, igazolásával.
- Évente legalább egy alkalommal **szakmai konferencia szervezése a gyermekvédelmi szektor dolgozói és a pedagógusok részvételével** a problémák korai feltárása és hatékony megoldása céljából. Célok, felelősök, határidők, eredmények megnevezésével, igazolásával.

A gyermekvédelmi szakellátásban összetett problémahalmazzal, traumával élő gyermekek **pozitív diszkriminációja, a velük való egyéni bánásmód alkalmazása, a szeretetteljes törődés,** a tanulmányi teljesítményük emeléséhez szükséges **eszközök és humán erőforrások felkutatása, felhasználása, az inkluzív szemlélet gyakorlati alkalmazása, az e témában való önképzés minden pedagógustól elvárható kötelesség.**

E tanulók a gyermekközösségek csak bizonyos százalékát alkotják. Önmaguk, szüleik, nevelőszüleik számára viszont minden egyes gyermek száz százalékot jelent. Tegyük meg értük mindent!

VII. A disszertációban felhasznált szakirodalom

Andorka Rudolf (2006): Bevezetés a szociológiába. Osiris Kiadó, Budapest.

Arató Ferenc (2007): Pozitív diszkrimináció vagy megerősítő társadalmi törekvések? Új Pedagógiai Szemle 2007/5. 65-76.

- Arató Ferenc - Dévényi Anna - Mrázik Júlia - Varga Aranka (2011): Kooperatív tanulásszervezés a felsőoktatásban. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Pécs. http://janus.ttk.pte.hu/tamop/tananyagok/koop_tan_fo/index.html. [2016. 01. 22.]
- Babusik Ferenc (2005): Az esélyegyenlőség korlátai Magyarországon. Státusz, etnicitás, kirekesztődés az egészségügyben és a szociális szférában. http://www.delphoi.hu/download-pdf/kotet_L'Harmattan.pdf
- Bagdy Emőke (1977): Családi szocializáció és személyiségzavarok. Tankönyvkiadó, Budapest
- Balázs László (2014): Iskolai klíma hatása a tanulói teljesítményre. In: Balázs László – H. Tomeszt Tímea – H. Varga Gyula (2014, szerk.) A kommunikáció(s) készségfejlesztés) tantárgyközi szerepe, lehetőségei. A kommunikáció oktatása 6. Hungarovox Kiadó, Budapest.
- Bányász Ibolya (2008): A szocializáció folyamata és színterei, a szociális identitás kialakulásának összefüggései. Munkaanyag. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, Budapest. http://www.kepzesevolucioja.hu/dmdocuments/4ap/2_1851_009_101030.pdf, [2016. 02. 05.]
- Barber, Michael-Mourshed, Mona (2007): Mi áll a világ iskolai rendszerei legsikeresebb teljesítményének hátterében? McKinsey-jelentés 2007. http://www.physx.u-szeged.hu/modszertan/_private/McKinsey_Magyar.pdf. [2015. 12. 01.]
- Bárdossy Ildikó (2000): Esély(teremtés) és együttműködés. Új Pedagógiai Szemle, 2000/I. 49-58.
- Bárdossy Ildikó (2006): A befogadó iskola és környezete. In: Új Pedagógiai Szemle, 2006, 56. évf. 3. sz. 35-45. o.
- Bartoniek Emma (1935): Szent István törvényeinek XII. századi kézirat. Az admonti kódex. Hasonmás kiadás
- Békés Vera (2002): A reziliencia-jelenség avagy az ökológizálódó tudományok tanulságai egy ökológizált episztemológia számára. http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:F9jdIrUdzqkJ:nyitottegyetem.phil-inst.hu/Bekes_fehermarta.pdf+&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=hu. [2016. 03. 06.]
- Bíró Violetta (2017): Pedagógusok a gyermekvédelmi szakellátásban. Eötvös József Főiskolai Kiadó, Baja.
- Bodnár Gabriella – Simon Péter (1997): A viselkedépszichológiai alapjai. EKTF Líceum Kiadó, Eger.
- Boreczky Ágnes (2015): Családkutatások nevelésszociológiai nézőpontból. In: *Varga Aranka (szerk.) (2015): A nevelésszociológia alapjai. PTE-BTK, Pécs.*
- Bourdieu P.: A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése. Gondolat Kiadó, Budapest, 1978.

- Child Protection Procedures for Primary and Post-Primary Schools. 18-25.
[https://www.education.ie/en/Schools-Colleges/Information/Child Protection/cp_procedures_primary_post_primary_2011.pdf](https://www.education.ie/en/Schools-Colleges/Information/Child-Protection/cp_procedures_primary_post_primary_2011.pdf). [2015.11.21.]
- Czirják Attila (2008): A gyermekvédelem története. Az 1997. évi gyermekvédelmi törvény megszületéséhez vezető út. 2-39. http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ySiMzGdyhgoJ:rubeus.hu/w-content/uploads/2013/09/22987_czirjakattila_gyvtortenete_ujabb.pdf+&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=hu. [2015. 10. 20.]
- Csóky László - Domszky András - Hazai Vera - Herczog Mária (1994): A gyermekvédelem nemzetközi gyakorlata. Pont Kiadó, Budapest.
- Csovcsecs Erika (2016): Közös gyereünk. Iskola és tanoda együttműködése. In: Fejes József – Lencse Máté – Szűcs Norbert (szerk.) (2016): Mire jó a tanoda? A Tanodaplatform keretében összegyűjtött innovációk, kutatások, történetek. Motiváció Oktatási Egyesület, Szeged.
- Dakóné Maros Katalin- Simonyi István-Petrits Andrea (2007): Gyermek- és ifjúságvédelem a nevelés-oktatói intézményekben. Módszertani segédlet. Kézirat. Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet, Budapest.
http://www.nefmi.gov.hu/letolt/kozokt/ifjusagvedelem_080513.pdf. [2016. 03. 15.]
- Delors, J. (1997): Oktatás – rejtett kincs. A Jacques Delors vezette Nemzetközi Bizottság jelentése az UNESCO-nak az oktatás XXI. századra vonatkozó kérdéseiről. (Ford.: Balázs Mihályné. Kontrollszerkesztő: Erdélyi Z. Ágnes) Budapest, Osiris Kiadó – Magyar UNESCO Bizottság.
- Di Blasio Barbara (2013): Az interkulturális performansz szociális ereje – A börtönszínház narratív megközelítése. In: Juhász Judit-Ceglédi Eszter (szerk.) (2013): Üzenet a palackban. Fiatal kutatók gondolatai az egész életen át tartó tanulásról http://www.tpf.hu/document.php?doc_name=konyvtar/egyeb/phd_kotet_honlapra.pdf. [2014. 05. 18.]
- Di Blasio Barbara (2014): Pedagógiai lehetőségek tárháza. In: Iskolakultúra 2014/4. 44-62.
- Dobokai Róbertné Simon Dóra (2013): A társadalom peremén: Cigány gyermek az iskolában - cigány ember a társadalomban. In: Tanító, 51. évf. 5. sz. / 2013. 17-19.
- Dobokai Róbertné Simon Dóra (2015): Az iskolás gyermek megismerésének folyamata. Tanító on-line 2015/09.
- Falus Iván (1998): Didaktika. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Falus Iván-Kimmel Magdolna (2003): A portfólió. Oktatás-módszertani Kiskönyvtár, Gondolat Kiadó, Budapest.
- Falus Iván (2005): Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.

- Fáyné dr. Dombi Alíz (2011): Gyermekvédelmi prevenció. Oktatási segédanyag. Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Alkalmazott Pedagógiai és Pszichológiai Tanszék.
- Fejes József Balázs-Szűcs Norbert (2013): Pedagógusképzés és hátránykompenzálás. www.staff.u-szeged.hu/~fejesj/.../Fejes-Szucs_2013_Pedkepzes-hatranyk...[2016. 03. 20.]*
- Fejes József Balázs (2014): Mire jó a tanoda? In: Esély 2014/4. 29-56.*
- Ferge Zsuzsa (2007): Mi történik a szegénységgel? Csalóka „posztmodernitás”. In: Esély, 2007/4.
- Forray Katalin (2008): Értelmiségképzés – cigány diákok a felsőoktatásban. <http://www.forraykatalin.hu/doski/Bara2008.pdf>. [2014. 07.16.]
- Földessy Judit (2017): Szakmának való vidék. In: Lakner Zoltán (szerk.) (2017): Nem csak szív kell, de tudás is. SZOSZAK, Budapest.
- Fülöpné Dr. Erdő Mária (2013): (főszerk.): Új nevelőszülők képzése. Hallgatói tananyag 2. Szent István Társulat Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest.
- F. Lassú Zsuzsa – Serfőző Mónika – Sándor Mónika – Kolosai Nedda – Pálffy Zsófia (2015): Családi struktúra, szülői bánásmód és lélektani rugalmasság összefüggései serdülőkorban. In: Alkalmazott pszichológia. 2015/1.
- Gál Antal (2017): Gondolatok a 20 éves gyermekjóléti szolgáltatásról. In: Lakner Zoltán (szerk.) (2017): Nem csak szív kell, de tudás is. SZOSZAK, Budapest.
- Gans, Herbert J.: Mire szolgának az érdemtelen szegények? Esély, 1992/3. sz. 3-17.
- Gáti Ferenc (2005): Nevelési ártalmak a családban. In: Balogh László-Tóth László (szerk.): Budapest, Neumann Kht.
- Gaszó Ferenc (2006): Társadalmi struktúra és iskolarendszer. In: Kovách Imre (szerk.): Társadalmi metszetek. Napvilág Kiadó, Budapest. 207-226.
- Gergely Ferenc (1997): A magyar gyermekvédelem története (1867-1991). Püski, Budapest. 5-243.
- Goleman Daniel (1995): Az érzelmi intelligencia. Háttér Kiadó, Budapest*
- Gönczi Ibolya (2015): Gyermekvédelem és pedagógusképzés elvei és gyakorlata Magyarországon. In: Kozma és mtsai (szerk.) Tanárképzés és oktatáskutatás. Héra évkönyv 2014. Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesülete, Debrecen. mek.oszk.hu/14200/14265/14265.pdf.]2016. 03. 21.]*
- Gulyásné Kovács Erzsébet-Tóth Judit Nikolett (2017): A magyar gyermekvédelem 20 éve – amit a számok mutatnak. In: Lakner Zoltán (szerk.) (2017): Nem csak szív kell, de tudás is. SZOSZAK, Budapest.*
- Halász Gábor (1980): Az iskolai szervezet elemzése. Kutatási beszámoló, MTA Pedagógiai Kutatócsoport, Budapest.

- Halász Gábor (2007): Előszó a TEACHERS MATTER kötethez.
http://halaszg.ofi.hu/download/Teachers_Matter%28HG%29.htm. [2015. 11. 30.]
- Dr. Hanák Zsuzsanna (szerk. 2007): A kooperatív módszertan elméleti és gyakorlati alapjai.
http://www.hefop.ektf.hu/anyagok/kooperativ_modszertan.htm, [2016. 01. 20.]
- Hegedűs Judit (2006): Segítők segítése. In: Golnhofer Erzsébet (szerk. 2006): Az iskolák belső világa. 48-62.
<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:OkiRKWd4gVQJ:mek.niif.hu/05400/05468/05468.pdf+&cd=9&hl=hu&ct=clnk&gl=hu>. [2016. 01. 18.]
- Hegedűs Judit (2014): Gyermekvédelem az iskolában. In: Rácz Andrea (szerk.): Gyermek- és ifjúságvédelmi tanulmányok. rubeus.hu/wp-content/uploads/2014/05/CPnemzetkozi_2014_final.pdf. [2016. 03. 15.]
- Hegyiné Ferch Gabriella (2001): Az érzelmi intelligencia szerepe a nevelői munkában. In: Új Pedagógiai Szemle, 2001/július-augusztus.
<http://epa.oszk.hu/00000/00035/00051/2001-07-ta-Hegyine-Erzelmi.html>. [2016. 03. 07.]
- Herczog Mária (2007): Gyermekbántalmazás. Complex Kiadó jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest.
- Herczog Mária (2013): Szakellátásban élő gyerekek és a korai iskolaelhagyás. Budapest. A tanulmány a QALL Végzettséget mindenkinek! című projekt keretén belül készült.
http://oktataskepzes.tka.hu/content/documents/Projektek/2013/QALL/qall_szakellatas_esl_herc [2018. 12. 31.]
- Hintz D.-Gerhard K.- Pöppel-Rekus J.: Funktionen der Schule. In: Neues schulpädagogisches Wörterbuch. Weinheim, München 1993, S. 118-123. http://www.uni-potsdam.de/fileadmin/projects/erziehungswissenschaft/documents/studium/Textboerse/rtf-Dateien/hintz_funktionen_rtf.rtf. [2016. 02. 16]
- Híves Tamás - Varga Aranka (2013): A gyermekvédelem és iskolázottság területi aspektusai
 In: Andl, Helga; Molnár-Kovács, Zsófia (szerk.) Iskola a társadalmi térben és időben 2011-2012 : II. kötet. Pécsi Tudományegyetem, "Oktatás és Társadalom" Neveléstudományi Doktori Iskola, Pécs. 74-85.
- Homoki Andrea (2011): A pedagógus-továbbképzési rendszer jellemzői a kereslet és a kínálat függvényében – egy dél-alföldi kisváros integrált alapfokú közoktatási intézményeiben dolgozó pedagógusok körében végzett empirikus vizsgálat alapján. In: Képzés és Gyakorlat 9. évf. 2011/3-4. sz. k.hu/02600/02641/00003/pdf/EPA02641_kepzes_es_gyakorlat_2011_03-04_01.pdf, [2018. 07. 24.]
- Homoki Andrea (2014a): A gyermekvédelmi szempontú rezilienciakutatást megalapozó nemzetközi és hazai elméletek. In: Rácz Andrea (szerk.): Jó szülő-e az állam? A corporate parenting terminus gyakorlatban való megjelenése. Gyermek- és Ifjúságvédelmi tanulmányok. Rubes Egyesület, Budapest.

- Homoki Andrea (2014b): A gyermekvédelmi gondozottak reziliencia vizsgálata a Dél- Alföldi és az Észak-Alföldi Régióban. Doktori értekezés. https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/201731/doktori_disszertacio_2014_Homoki_Andrea_2003_verzio_t.pdf?sequence=7&isAllowed=y [2018. 02. 02.]
- Horváth Zsuzsanna (2009): 9. évfolyamos tanulók tanulási problémái a szakképző iskolákban. OFI. <http://www.ofi.hu/tudastar/9-evfolyamos-tanulok> [2015. 03. 15.]
- Hunya Márta (2015): A pedagógus-továbbképzések tartalmi megújítása. Konferencia előadás anyaga. http://www.oktatas.hu/koznevelés/projektek/tamop_315_pedkepzes_fejl/projekthirek/megujulo_tamogatasi_lehetosegek. [2016. 03. 21.]
- Imre Anna – Imre Nóra (2015): A kiterjesztett iskolaidő bevezetése – intézményi tapasztalatok tükrében. In: Imre Anna (2015) (szerk.): *Eredményesség és társadalmi beágyazottság*. OFI, Budapest. http://ofi.hu/sites/default/files/attachments/1506889_eredmenyesség_es_tarsadalmi_beagyzottsag_beliv.pdf [2019. 01. 09.]
- Józsa Krisztián (2000): Az iskola és a család hatása a tanulási motivációra. In: *Iskolakultúra*. 2000/8. epa.oszk.hu/00000/.../iskolakultura_EPA00011_2000_08_069-082.pdf. [2016. 03. 05.]
- Józsa Krisztián (2002): Az elsajátítási motiváció pedagógiai jelentősége. In: *Magyar Pedagógia*, 102. évf. 1. szám 79–104.
- Juhász Ferenc-Szőke István-O.Nagy Gábor- Kovalovszky Miklós (szerk.)(1985):*Magyar Értelmező Kéziszótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Kállai Gabriella (2014): A gyermekvédelmi rendszer és az iskola kapcsolata a korai iskolaelhagyás megelőzéséért. http://epa.oszk.hu/00000/00011/00185/pdf/EPA00011_iskolakultura_2014_5_055-090.pdf. [2016. 03. 15.]
- Kátainé Lusztig Ilona (2017): *Gyermekvédelem és szabadidő-pedagógia*. Doktori értekezés, Pécs
- Kalocsainé Sántha Hajnalka – Varga Aranka (2005): Az iskola mint társadalmi és oktatási idea. *Educatio*, 1. sz.
- Kende Anna (2004): Együtt vagy külön? A szegregált iskolarendszer és a speciális oktatási szükségletek. In: *Iskolakultúra*, 2004/1. 3-13.
- Kende Ágnes (2018): A roma gyerekek méltányos oktatását segítő programok lehetőségei. In: *Socio.hu* 2018/1. https://socio.hu/uploads/files/2018_1szalai/27_kende.pdf [2019. 01. 08.]
- Kerényi György (2005) (szerk.): *Tanodakönyv. Javaslatok tanodák szervezéséhez*. Sulinova, Budapest. http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:oZEOoa-xISoJ:old.wekerle.gov.hu/download.php%3Fdoc_id%3D2107+%&cd=4&hl=hu&ct=clnk&gl=hu. [2016. 01. 26.]

- Koczor Margit – Németh Szilvia (2010): Az inkluzív iskola koncepciója: nemzetközi tendenciák.
http://www.ofi.hu/sites/default/files/WEBRA/2010/05/6.6.2KMNSZ_inkluziv_iskola_hattertan.pdf. [2015. 02. 14.]
- Kolosi Tamás – Pósch Krisztián(2014): Osztályok és társadalomkép. In: Kolosi Tamás - Tóth István György (2014)(szerk.): Társadalmi riport 2014. TÁRKI, Budapest.
- Koós Bálint (2015): A szegénység és depriváció a magyar településállományban az ezredfordulót követően – avagy kísérlet a települési deprivációs index létrehozására. In: Tér és Társadalom. 29. évf., 1. sz. 53-68. epa.oszk.hu/02200/02251/00058/.../EPA02251_tet_2015_1_053-068.p...
- Kopasz Marianna (2017): A családsegítő és gyermekjóléti szolgáltatás integrációjának és az ellátórendszer kétszintűvé történő átalakításának tapasztalatai. Tárki Zrt, Budapest. http://old.tarki.hu/hu/news/2017/kitekint/20170425_csaladsegito.pdf. [2018. 07. 16.]
- Kovács Zsuzsanna-Scheiber Dóra-Herczog Mária (szerk.) (2011): Gyermekbántalmazás és elhanyagolás. Módszertani ajánlás tervezet. Országos Gyermekegészségügyi Intézet, Budapest. www.ogyei.hu/upload/files/gyermekb_modszertani_ajanlas.pdf. [2016. 02. 25.]
- Krámer Veronika-Szotyori Nagy Viktória (2005): Intézményben élő gyermekek: megelőzés és alternatív gondoskodás. In: Család, Gyermek, Ifjúság, 2005/5. sz.
- Lamont, A. (2010): Effects of child abuse and neglect. <https://aifs.gov.au/cfca/publications/risk-and-protective-factors-child-abuse-and-neglect>. [2016. 02. 25.]
- Lazar, Alexandru (1980): Motivációs helyzetek. Tanulási eredmények. Tankönyvkiadó, 1980.
- Lengyelne Molnár Tünde (2013): Kutatástervezés. Médiainformaticai Kiadványok, Eger. <http://mek.oszk.hu/14400/14492/pdf/14492.pdf>. [2017. 10. 27.]
- Makai Éva (2000): Szétszakadt és meg nem font hálók. Iskolai gyermekvédelem a '90-es években. OKKER, Budapest.
- Mayer József (2006): Az első, a második és az n-edik iskolai esély.Hátrányos helyzetű tanulók iskolai kudarcai és a kompenzáció lehetőségei. In: Új Pedagógiai Szemle, 2006, 56. évf. 12. sz. 37-54. o. <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00109/2006-12-31-Mayer-Elso.html>. [2015. 02. 21.]
- Mayer József (2009): Az iskolarendszerű felnőttoktatás mint második esély az iskolai végzettség megszerzésére. <http://ofi.hu/tudastar/szakmai-napok-2002/iskolarendszeru>. [2018. 07.24.]
- Meleg Csilla (2009): Időorientációk és esélykülönbségek. In: Pusztai G.-Rébay M. (szerk.): Kie az oktatáskutatás? Csokonai Könyvkiadó, Debrecen.
- Meleg Csilla (2015): Nevelésszociológia problémakörök és nézőpontok. In: *Varga Aranka (szerk.) (2015): A nevelésszociológia alapjai. PTE-BTK, Pécs.*

- Mihály Emőke (2006): A deprivált népesség. Szociológiai felmérés egy kolozsvári szegénynegyedben. <http://epa.oszk.hu/00400/00458/00119/2146.html>
- Mihály Ottó (1998): Az emberi minőség esélyei. Új Pedagógiai Szemle, 1998. 1. sz. 51–59. p. <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00023/1999-01-ko-Mihaly-Eselyegyenloseg.html>. [2015. 02. 06.]
- Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete (2006): Kézikönyv a gyermekjóléti szolgáltatást nyújtók számára a gyermekekkel szembeni rossz bánásmóddal kapcsolatos esetek ellátáshoz és kezeléséhez. Budapest. www.nefmi.gov.hu/letolt/kozokt/bantalmazas_kezikonyv_080409.pdf. [2016. 02. 25.]
- Mollenhauer (2003): Szocializáció és iskolai eredmény. In: Meleg Csilla (szerk.): Iskola és társadalom. Dialóg Campus, Pécs.
- Németh András-Pukánszky Béla (1996): Neveléstörténet. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest. <http://mek.oszk.hu/01800/01893/html/09.htm>, [2015. 10. 31.]
- Peer Krisztina (2015): Mi bántja a gyermek lelkét? Tea Kiadó, Budapest.
- Rác Andrea (2009a): Posztadoleszcensek az ontológiai stádiumban megrekedt állami gyermekvédelem rendszerében. http://mek.oszk.hu/07700/07794/07794.htm#_Toc243635595, [2016. 03. 30.]
- Rác Andrea-Hodosán Róza-Korintus Mihályné (2009b): Dokumentumok, szakirodalmak a gyermekvédelmi rendszerben élő fiatal felnőttek továbbtanulásáról és a felsőoktatási részvételéről. In: Esély, 2009/3.
- Rác Andrea (2012): Gyermekvédelmi háttérrel a felsőoktatásba: a YIPPEE nemzetközi kutatás egyesült királyságbeli és magyar tapasztalatai. metszetek.unideb.hu/files/201202_03_RaczAndrea.pdf. [2016. 03. 31.]
- Rác Andrea-Szikulai István (2016a): Lakásotthoni és gyermekotthoni ellátás általános modellje. In: Rác Andrea (2016a) (szerk.): Indikátorok és evaluációs modellek a gyermekvédelmi szakellátásban. Gyermek- és ifjúságvédelmi Tanulmányok. Rubeus Egyesület Budapest. http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2015/08/eval_konyv_2016_FINAL_20160723.pdf. [2018. 12. 31.]
- Rác Andrea (2016b): Gyermekvédelem a változás-elmélet tükrében. In: Metszetek 2016/4. http://metszetek.unideb.hu/files/metszetek%202016_4_10_racz.pdf. [2016. 12. 31.]
- Rákó Erzsébet (2010): Gyermekvédelmi intézményekben elhelyezett gyerekek életkörülményeinek vizsgálata. Doktori (PhD) értekezés. Debreceni Egyetem. <https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/98976/ertekezes.pdf>. [2017. 08. 12.]
- Rákó Erzsébet (2014): Gyermekvédelmi gondoskodásban élő fiatalok a felsőoktatásban. In: Rác Andrea (szerk.) (2014): Jó szülő-e az állam? Rubeus Egyesület, Budapest.

- Rausch Attila (2013): Gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő gyermekek és fiatalok néhány jellemző iskolai problémája. epa.oszk.hu/00000/.../EPA00011_iskolakultura_2013_11_101-116.pdf. [2016. 02. 29.]
- Réthy Endréné (1978): Motiváció a tanítási órán. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Réthy Endréné (1988): A tanítás-tanulási folyamat motivációs lehetőségeinek elemzése. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Réthy Endréné- Vámos Ágnes (2006): Esélyegyenlőtlenség és méltányos pedagógia. Bölcsész Konzorcium, Budapest. <http://mek.oszk.hu/05400/05467/05467.pdf> [2017. 11. 26.]
- Sanders, Debbie - Rowley, Karen: Education of Young People in Public Care, 2000. <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130401151715/http://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/EDGUIDEMIG1120.pdf>. 1-54. o. [2014. 10.03.]
- Steinkirchner, Gerda - Andrea Blendinger - Wolfgang Noller (2013): Arbeitshilfe zur Umsetzung des Kinderschutzes in der Schule – Empfehlungen für Lehrkräfte und pädagogische Fachkräfte an der Schule. http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:kx7KVYpjFTEJ:www.jugendamt.nuernberg.de/downloads/kinderschutz_arbeitshilfe_schule.pdf+&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=hu. [2015. 11. 21.]
- Symeou, L. (2007): Cultural capital and family involvement in children's education: tales from two primary schools in Cyprus. *British Journal of Sociology of Education*, 2007, 28. 473-487.
- Szabó Ákosné (2001): A családi szocializáció szükségletei. In: *Educatio*, 2001/2. 312-323.
- Szebedy Tas (2009): A pedagóguspálya sajátosságai és a foglalkozási ártalmak. <http://ofi.hu/tudastar/szebedy-tas>. [2016. 03. 20.]
- Széli Krisztián (2018): Iskolai légkör és eredményesség. *Belvedere*, Szeged. https://www.researchgate.net/publication/329787695_Iskolai_legkor_es_eredmenyesség/download, [2019. 01. 10.]
- Szili Katalin (2013): Az IKT alkalmazása a gyógypedagógiában. http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/az_ikt_alkalmazasa_a_gyogypedagogiaban_V2/index.html. [2017. 11. 26.]
- Szokolszky Ágnes – V. Komlósi Annamária (2015): A reziliencia jelenség általános ismérvei és fókuszba kerülése különböző tudományterületeken. In: *Alkalmazott pszichológia*. 2015/1.
- Szombathelyi Szilvia (2014): Posztmodern társadalmi kihívások és életstratégiák. In: Rácz Andrea (2004) (szerk.): Jó szülő-e az állam? Gyermek- és ifjúságvédelmi Tanulmányok. Budapest. http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2014/05/CPnemzetkozi_2014_final.pdf. [2018. 12. 31.]
- Szombathelyi Szilvia (2016): Bizonyítékalapú policy és gyakorlat kihívásai a gyermekvédelemben. In: Rácz Andrea (2016) (szerk.): *Indikátorok és evaluációs*

- modellek a gyermekvédelmi szakellátásban. Gyermek- és ifjúságvédelmi Tanulmányok. Rubeus Egyesület Budapest. http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2015/08/eval_konyv_2016_FINAL_20160723.pdf. [2018. 12. 31.]
- Szöllősi Gábor (2017): Az 1997-es gyermekvédelmi reform értelme. In: Lakner Zoltán (szerk.) (2017): Nem csak szív kell, de tudás is. SZOSZAK, Budapest.
- Szüdi János (2010): A közoktatás és a gyermekvédelem. <http://drszudi.hu/2010/06/a-kozoktatas-es-a-gyermekvedelem/>. [2016. 03. 15.]
- Taskó Tünde (szerk.) (é. n.): Pszichológia elméleti alapok. <http://old.ektf.hu/hefoppalyazat/pszielmal/index.html>. [2016. 02. 24.]
- 12-24. <http://www.ernape.net/ejournal/index.php/IJPE/article/viewFile/161/10>
- Varga Aranka (2006a): Gyermekvédelmi gondoskodásban élők az iskolában. Család Gyermek Ifjúság 13-20.
- Varga Aranka (2006b): Civil közösség a gyermekvédelemben. In: Bakos, István (szerk.): Találkoztam boldog gyivisekkel is. Echo Innovációs Műhely, Székesfehérvár. 62-90.
- Varga Aranka (2008): A gyermekvédelmi gondoskodásban élők inklúziójának esélyei. In: Új Pedagógiai Szemle, 2008/5. <http://www.ofi.hu/tudastar/varga-aranka>. [2015. 02. 16.]
- Varga Aranka (2009): Iskolázottság és gyermekvédelem. Mester és Tanítvány: konzervatív pedagógiai folyóirat. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar 10-51.
- Varga Aranka (2012a): Gyermekvédelem és iskola. PTE BTK Oktató Kutató Központ, Virágmandula Kft, Pécs. Kereszthivatkozás Szöllősi Gábor (1993): Szolgálja törvény a gyermeket. *Népjóléti Minisztérium, Budapest*
- Varga Aranka (2012b): „Padtárs vagy kórtárs”. A gyermekvédelem és iskolázottság összefüggései statisztikák tükrében Új Pedagógiai Szemle 268-279.*
- Varga Aranka (szerk.) (2015a): A nevelésszociológia alapjai. PTE-BTK, Pécs.*
- Varga Aranka (2015b): Az inklúzió szemlélete és gyakorlata. PTE-BTK, Pécs.*
- Varga Aranka (2015c): Esélyegyenlőség és inklúzió az iskolában. In: Varga, Aranka (szerk.) *A nevelésszociológia alapjai. PTE BTK NTI, Pécs. 241-271.*
- VARGA Aranka (2017): Esélyegyenlőségi dimenziók egy roma szakkollégiumban. Autónmia és Felelősség. 1-4 szám. 31-54.
- Veczkó József (1990): A gyermekvédelem pszichológiai és pedagógiai alapjai. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Veczkó József (2000): A gyermek- és ifjúságvédelem alapjai. A gyermek központú társadalomért. APC-Stúdió, Szeged. 71-80.
- Veressné Gönczi Ibolya (2006): A gyermekvédelem pedagógiája. Debrecen.
- Veressné Gönczi Ibolya (2015): A gyermekvédelem és az iskola. In: Varga Aranka (szerk.) (2015): A nevelésszociológia alapjai. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Wlisslocki Henrik Szakkollégium, Pécs.
- Wichmann, Maren (2011): Kinderrechte und Kinderschutz in der Ganztagschule. www.ganztaegig-lernen.de/.../Kinderrechte_und_Kinder... [2016. 03. 06.]

Zaoura, Alexandra – Aubrey, Carol: Home-School Relationships in Primary Schools Parents' Perspectives. International Journal about Parents in Education Copyright 2011 by European Research Network about Parents in Education. 2011, Vol. 5, No. 2,

Internetes források

A magyar nyelv értelmező szótára. <http://mek.oszk.hu/adatbazis/magyar-nyelv-ertelmezo-szotara/kereses.php?kereses=es%C3%A9ly>. [2018. 07. 24.]

Bács-Kiskun megyei gyermekvédelmi szakellátó rendszere. <http://docplayer.hu/26295732-Bacs-kiskun-megye-gyermekvedelmi-szakellato-rendszere.html> [2017. 11. 01.]

<http://csik.sapientia.ro/data/cvk/Lazar%20Ede%20Kutatasmodszertan%20jegyzet.pdf> 45., old.

[https://docs.google.com/viewerng/viewer?](https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=http://szentagota.hu/uj/doc/szent_agota_gyermekvedelmi_szolgaltato_organogram0_0.pdf)

[url=http://szentagota.hu/uj/doc/szent_agota_gyermekvedelmi_szolgaltato_organogram0_0.pdf](http://szentagota.hu/uj/doc/szent_agota_gyermekvedelmi_szolgaltato_organogram0_0.pdf) [2017. 10. 31.]

Ganztagsschulforschung - Studie zur Entwicklung von Ganztagsschulen

<http://www.bmbf.de/de/18357.php>. [2015. 03. 07.]

Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. [http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?](http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700031.TV)

[docid=99700031.TV](http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700031.TV). [2015. 10. 03.] [2015. 10. 05.] [2015. 10. 10.] [2015. 10. 11.] [2015. 10. 16.] [2015. 10. 18.] [2015. 10. 25.] [2015. 10. 29.]

Helyzetelemzés és további kutatásra javasolt irányok a korai iskolaelhagyás problémájának hatékony kezelése érdekében. Készült a QALL – Végzettséget mindenkinek! című Európai Bizottság által támogatott projekt keretében. Budapest, 2013.

www.google.hu/#q=Helyzetelemzés+és+további+kutatásra+javasolt+irányok+a+korai+iskola+elhagyás+problémájának+hatékony+kezelése+érdekében. [2015. 02. 09.]

Idegen Szavak Gyűjteménye. <http://idegen-szavak.hu/t%C3%A1rsadalom>. [2016. 02. 23.]

http://janus.ttk.pte.hu/tamop/kaposvari_anyag/kontra_jozsef/ch02s03.html#id388270

Kinderschutz München. Dr.-Elisabeth-Bamberger-Schule

<https://www.kinderschutz.de/angebote/alphabetisch/schule>. [2015. 11. 30.]

<http://mek.oszk.hu/14400/14492/pdf/14492.pdf>

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100179.TV. [2014. 07. 15.]

Petróczi Gábor (2012): Gyermek- és ifjúságvédelmi feladatok ellátása.

<http://www.petroczigabor.hu/cikkek/tanuyigazgas/gyermek--es-ifjusagvedelmi-feladatok-ellatas.html>. [2018. 07. 18.] Szociális szakképzés szakmai fogalomtára. <http://szocialis-gondozo.lapunk.hu/?modul=oldal&tartalom=657020.#D>. [2016. 02. 20.]

http://szentagota.hu/hu/bemutakozunk/intezmenyunk_bemutakozasa/gyermekotthonaink/325-bacsalmas [2017. 10. 31.]

http://szentagota.hu/hu/bemutakozunk/intezmenyunk_bemutakozasa/gyermekotthonaink/319-hajos [2017. 10. 31.]

http://szentagota.hu/hu/bemutakozunk/intezmenyunk_bemutakozasa/gyermekotthonaink/318-kecskemet [2017. 10. 31.]

<http://szentagota.hu/hu/kapcsolatok/elerhetosegek> [2017. 10. 31.]

<http://edumap.ofi.hu/hu/?id=1cf96729c1aaba5bd80679bc569c176c/2016/table>

http://www.kormany.hu/download/0/83/f0000/Koznevelési_statistikai_evkonyv_201_2016.pdf

<https://katcsal.hu/s-ferenc-papa-szereti-a-csaladokat/126-a-gyermek-ajandek-a-csalad-a-tarsadalom-szamara> [2018. 02. 03.]

VIII. A témában tartott konferencia előadásaim, publikációim

Gyermekvédelmi gondoskodás alá vont tanulók iskolai esélyei PTE
2015<http://kompetenspedagogus.hu/sites/default/files/HD-absztraktkotet-pte-btk-ni-pecs-2015-majus-6.pdf>

Gyermekvédelemben élők problémái PTE
<http://kompetenspedagogus.hu/sites/default/files/horizontok-es-dialogusok-konferencia-2-programfuzet-2016.pdf>

Gyermekvédelem és iskolázottság PTE 2017
http://nevtudphd.pte.hu/sites/nevtudphd.pte.hu/files/files/hdiii_absztraktkotet_10.25.pf

A társadalom peremén. Tanító 2013. év 51. évfolyam 5. szám

Cigány gyermek az iskolában – cigány ember a társadalomban. (2012) Bács-Kiskun Megyei Pedagógiai Híradó 2012/10.

Konfliktuskezelési tréning gyerekeknek. Új Katedra 2012/9.

Az iskolás gyermek megismerésének folyamata. Tanító on-line 2015/09.

Gyermekvédelem és iskolázottság – megjelenés alatt PTE – konferencia előadások